

Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi-
Kilis 7 Aralık University Journal of Social Sciences
ISSN 2146-4561
Haziran/June 2020, 10 (19): 84-108

Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algıları:
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF Örneği

Corporate Social Responsibility Perceptions of The Students Receiving
Accounting Education: The Example of Agri Ibrahim Cecen University
FEAS

Fatma TEMELLİ

Doç.Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Ağrı TÜRKİYE
e-posta: ftemelli@agri.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7436-5289

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article types: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received: 26 Nisan 2020/26 April 2020
Kabul Tarihi/Accepted: 04 Haziran 2020/04 June 2020
Yayın Sezonu/Pub Date Season: Haziran 2020/June 2020

Atıf/Cite as: Temelli, Fatma (2020), Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algıları: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF Örneği/Corporate Social Responsibility Perceptions of The Students Receiving Accounting Education: The Example of Agri Ibrahim Cecen University FEAS, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 84-108, doi:<https://doi.org/10.31834/kilissbd.727237>

Rights reserved.
For Permissions
sbedergi@kilis.edu.tr

MUHASEBE EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ALGILARI: AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ İİBF ÖRNEĞİ

ÖZ

Küreselleşmenin etkisiyle beraber yoğun rekabet ortamının yaşanmaya başladığı günümüz koşullarında işletmeler, hem ayakta kalabilmek hem de varlıklarını devam ettirebilmek maksadıyla topluma karşı bir kısım sosyal amaçlar edinmeye başlamışlardır. Bu sayede işletmeler gerek çevreye gerekse topluma karşı daha fazla duyarlılık kazanmışlardır. Bu noktada Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramı ortaya çıkmış ve bu kavramın önemi, tüm işletme paydaşlarını etkilemesi bakımından her geçen gün artmıştır. İşletmelerin finansal durumları, söz konusu sorumlulukların yerine getirilmesi noktasında önemli bir belirleyici olmaktadır. Bundan dolayı, finansal bilgilerin üretilmesi ve karar alma konusunda yardımcı olması sebebiyle muhasebe önemli rol oynamaktadır. İşletmelerle ilgili finansal bilgilerin kamuya doğru ve güvenilir şekilde aktarılmasının, kurumsal sosyal sorumlulukların yerine getirilmesi hususunda taşıdığı önem çok büyüktür. Ortaya çıkan durum, muhasebenin işletmeler açısından öneminin daha da artmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, muhasebe eğitimi alan İİBF İşletme bölümü öğrencilerinin KSS algılarını tespit etmek ve KSS algıları ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF’de 2018-2019 Bahar döneminde İşletme Bölümü’ne kayıtlı üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine anket uygulanarak araştırma verileri elde edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; katılımcı öğrencilerin KSS genel algı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmış ve öğrenciler tarafından yasal sorumlulukların en önemli KSS boyutu olarak algılandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların demografik özellikleri ile KSS algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu, Muhasebe Eğitimi, Üniversite Öğrencileri, KSS Algısı.

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY PERCEPTIONS OF THE STUDENTS RECEIVING ACCOUNTING EDUCATION: THE EXAMPLE OF AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN UNIVERSITY FEAS

ABSTRACT

With the impact of globalization, it is present in today's conditions, where an intense competition environment begins, in order to survive and continue its evaluations to the society. In this way, businesses have gained more sensitivity both

to the environment and to the society. At this point, the concept of “Corporate Social Responsibility-(CSR)” has emerged, and the importance of this concept has increased day by day as it affects all business stakeholders. The financial status of businesses is an important determinant in fulfilling these responsibilities. Therefore, accounting plays an important role as it helps in generating financial information and making decisions. The importance it has in transferring financial information about businesses to the public accurately and reliably and fulfilling corporate social responsibilities is very important. The emerging situation leads to an increase in the importance of accounting for businesses. In this context, the aim of this study is to determine the perceptions of CSR among the students of the “Faculty of Economics and Administrative Sciences- (FEAS)” Business Administration department who received accounting education and to investigate whether there are significant differences between their perception of CSR and their demographic characteristics. In line with this purpose, a survey was administered to the 3rd and 4th grade students attending the Department of Business Administration in the spring semester of 2018-2019 at Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Economics and Administrative Sciences. SPSS 22 package program was used to analyze the data. As a result of the study, the overall perception levels of the participants' CSR were determined to be high and it was determined that the legal responsibilities were perceived by the students as the most important CSR dimension. In addition, there was no significant difference between participants' demographic characteristics and CSR perceptions.

Keywords: Corporate Social Responsibility (CSR), Social Responsibility of Accounting, Accounting Education, University Students, CSR Perception.

GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte artan rekabet ortamında işletmeler, kâr odaklı bir yaklaşımla birlikte sosyal konulara odaklı bir yaklaşıma doğru geçmeye başlamıştır. İşletmeler ekonomik performanslarıyla birlikte sosyal ve çevresel performanslarını da ortaya koymaya gayret göstermektedir. Çünkü toplum, belirgin bir şekilde iş dünyasından insan haklarına saygı duymasını, çevresel konulara hassasiyet göstermesini, hayvan haklarını gözetmesini, yolsuzlukla mücadele etmesini, yasalara uygun davranmasını, tüm faaliyetlerinde hesap verebilir olmasını ve şeffaflık ilkesiyle hareket etmesini istemektedir. Sosyal konulara yönelik toplumsal bilincin artmasıyla beraber, üretilen ürünlerin nitelikleriyle birlikte işletmelerin sosyal konularla ilgilenmesi, başta müşteriler ve yatırımcılar olmak üzere tüm paydaşların işletmeye olan bakış açısını etkilemiştir (Varol, 2019: 15). Küreselleşmenin etkisiyle beraber yoğun rekabet ortamının yaşandığı günümüzde işletmeler, ayakta kalabilmeleri ve varlıklarını sürdürebilmelerine yönelik olarak topluma karşı çeşitli sosyal amaçları edinmeye başlamışlar ve böylece çevreye, etik ilkelere ve topluma karşı daha duyarlı bir hale gelmişlerdir.

Buradan hareketle Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramı ortaya çıkmış ve bu kavram önemini ve güncelliğini daima korumuş ve korumaya da devam etmektedir.

1960'lı yıllarda KSS, işletmelerin hem ekonomik hem de teknik gereksinimlerinin en azından kısmen ötesine geçen kararlar ile faaliyetleri şeklinde tanımlanmaktaydı (Davis, 1960: 70). Bugün geldiğimiz noktada ise KSS, yalnızca ekonomik büyümenin sağlanması değil aynı zamanda hem sosyal hem de çevresel gelişimlerin sürekliliğinin sağlanabilmesi açısından da etkinliklerin etik yollar ile gerçekleştirilebilmesi olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan KSS, günümüzün iş dünyası açısından yeni olmamakla birlikte giderek önemi artan bir kavram haline gelmiştir (Hennigfeld vd., 2006: 117). 1970'li yıllardan beri KSS, gerek yönetim gerekse ekonomi literatürü içerisinde tartışılmalı olan önemli konular arasında yer almakla birlikte, uygulamada da işletmeler tarafından daha fazla önem verilmeye başlanmış bir alana dönüşmüştür. Günümüzde giderek artan sayıda işletmenin KSS olgusunu kendi işletmelerine entegre edebilmek amacıyla gayret göstermeye başladığı açıkça görülmektedir (Ghoul vd., 2011: 2388). Rekabet ortamının yaşanmakta olduğu günümüz koşullarında KSS faaliyetleri, işletmelerin önemli bir çoğunluğu tarafından stratejik bir zorunluluk olarak görülmekle birlikte, farklı paydaşların birbirine bağlanmasında kullanılan etkili bir araç olduğu da kabul edilmektedir (Alper ve Aydoğan, 2018: 186).

Bu çalışmanın amacı, muhasebe eğitimi alan İİBF İşletme bölümünde öğrenim gören öğrencilerin KSS algılarını ölçmek ve KSS algılarıyla demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF'de 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İşletme bölümüne kayıtlı üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine anket uygulanarak araştırma verileri elde edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Dört bölüm halinde hazırlanmış olan çalışmanın giriş bölümünden sonraki birinci bölüm içerisinde kurumsal sosyal sorumluluk kavramına, önemine ve boyutlarına değinilmiş, ikinci bölümde muhasebenin sosyal sorumluluğu kavramına değinilmiş, üçüncü bölümde literatür taramasına yer verilmiş, dördüncü bölümde araştırma yöntemi, analiz ve bulgulara yer verilmiş, sonrasında ise sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

1. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK KAVRAMI

KSS'nin modern dönemi Howrad Bowen'in 1953 tarihli ve dönüm noktası olan kitabı "Responsibilities of the Businessman" ile başlamıştır. 1950'li yıllarda iş gücünün artmasıyla birlikte sosyal sorumluluk düşüncesi de giderek yaygınlaşmıştır. KSS, bu erken döneminde genellikle "sosyal sorumluluklar" olarak adlandırılmıştır. Bunun nedeni, Bowen'in fikrinin ilk çıkış noktasının iş dünyasının toplum tarafından arzu edilen politikalar, eylemler ve kararlar oluşturmak adına yükümlülükleri olmasıdır (Carroll, 2015: 87). Bu bağlamda Bowen KSS kavramını, iş adamlarının toplumsal hedefler ile değerler bakımından istenilen politikaları izleme, uygun kararları alma veya ilgili faaliyetleri izleme yükümlülükleri olarak tanımlamaktadır (Bowen, 1953: 6'dan aktaran; Carroll, 1999: 270).

1950'li yıllar ve öncesinde KSS'ye ilişkin tanımların sayısı az iken, 1960'lı yıllarda KSS kavramını daha belirgin olarak ifade etme girişimlerinde artış görülmüştür (Carroll, 1999: 270). 1980'li yıllarda KSS kavramı ile ilgili yeni tanımlarla birlikte daha çok ampirik araştırmaların ve alternatif temaların arttığı görülmüş ve 1990'lı yıllarda KSS kavramı önemli ölçüde paydaş teorisi, iş etiği teorisi, kurumsal sosyal performans ile kurumsal vatandaşlık şeklinde alternatif temalara dönüşmüştür (Carroll, 1999: 292; Carroll ve Shabana, 2010: 88).

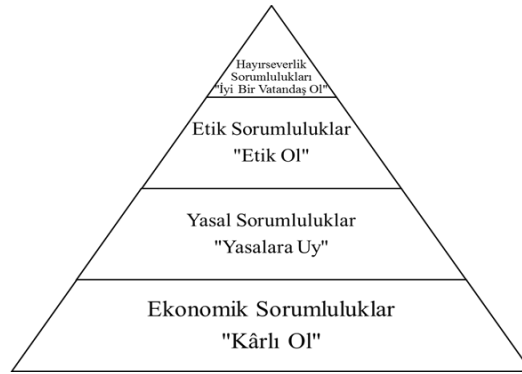
KSS kavramının başlangıcı Sanayi Devrimi'ne dayandırılmakla birlikte, bu kavramın günümüzdeki anlamıyla ortaya çıkışı ekonomik küreselleşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan küresel ekonomideki yönetim boşluğu ile yakından ilişkilendirilmektedir (Gjolberg, 2009: 607). Dolayısıyla KSS kavramının özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda önem kazanmaya başladığı söylenebilir.

Frankental (2001: 18), bir uygulamanın KSS uygulaması olarak nitelendirilebilmesi için bazı hususlara sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bu hususlar; uygulamanın kuruluşun tüm paydaşlarını kucaklaması, kuruluş hukuku ile güçlendirilmesi, finansal pazarlar tarafından ödüllendirilmesi, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlik hedefleriyle ilgili olması, kıyaslanabilir ve denetlenebilir olması, kamusal incelemeye açık olması, uygunluk mekanizmaları olması, yatay ve dikey olmak üzere kuruluşun tüm bölümlerine işleme şeklinde sıralanmaktadır. Ural (2016: 36), KSS kavramının başarısının sürdürülebilirlik ve hesap verebilirlik kavramlarında yattığını vurgulamaktadır. Çünkü hesap verebilirlik, kuruluşların hem soruşturmaya hem de araştırmaya açık olmaları, kendi çıkarları ve yakın çevrelerinin çıkarları yerine toplumsal çıkarları gözeterek hareket ettiklerini

düzenli olarak kamuoyuna açıklamaları, yani kamuoyuna hesap vermeleri olarak tanımlanmaktadır.

Kotler ve Lee (2005: 3), KSS'yi "işletmelerin faaliyetleri ve kurumsal kaynakları aracılığıyla toplum refahının artırılması için gönüllü olarak üstlenmiş oldukları yükümlülükler" olarak tanımlamıştır. Bir başka tanıma göre KSS; işletmelerin kendi çıkarları ötesinde daha çok sosyal faydayı ortaya çıkartılabilmeleri amacıyla yasal zorunluluklarından da fazla bir şekilde gerçekleştirdikleri faaliyetleridir. Dolayısı ile kurumsal sosyal sorumluluk, kurallara uygun davranmaktan da daha fazlasının yapıldığı anlamını taşımaktadır (McWilliams ve Siegel, 2001: 117; McWilliams vd., 2006: 1). Bir başka tanıma göre KSS; bir kuruluşun sosyal, etik ve ekolojik çevresi ile arasındaki etkileşimlerini inceleyerek kuruluşun ekonomik hedeflerini sosyal, etik ve çevresel hususlarla bağdaştırmaya çalışan kilit bir kavramdır (Diawara ve Lavallee, 2014: 40). Bir başka tanıma göre ise KSS; kurumların kendi çıkarları ile birlikte toplumun çıkarlarını ve refahını koruması, faaliyetlerini gerçekleştirirken toplum üzerindeki etkilerini değerlendirmesini öngören uygulamalar olup, yalnızca sosyal sorumluluk projelerini değil aynı zamanda kurum ve işletmelerin ekonomik, ahlaki ve yasal sorumluluklarını da içeren bir kavramdır (Peltekoğlu, 2007: 188). Dolayısıyla KSS; bir işletme tarafından paydaşları durumunda olanlara karşı hem ekonomik hem yasal hem de ahlaki ve gönüllü sorumluluklarının yerine getirilmesi biçiminde de tanımlanmaktadır (Maignan ve Ferrell, 2000: 284). Bu hususta Carroll (1991) tarafından KSS'nin dört temel boyutunun bulunduğu ifade edilmiştir. Söz konusu boyutlar; ekonomik sorumluluklar, yasal sorumluluklar, ahlaki sorumluluklar ve gönüllü sorumluluklardan oluşmaktadır (Carroll, 1991: 40-41). Carroll (1991) tarafından geliştirilmiş olan kurumsal sosyal sorumluluk piramidi Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Piramidi

Kaynak: Carroll, 1991: 42.

Şekil 1’de yer verilen KSS Piramidi birinci basamağında, işletmelerin kâr elde etmesi üzerine olan ekonomik sorumluluklar yer almaktadır. İkinci basamakta, işletmenin yasalara uygun davranması olarak ifade edilen yasal sorumluluklar bulunmaktadır. Üçüncü basamakta, işletmenin faaliyetlerinde doğru olanı yapmasını ve adil davranmasını esas alan etik sorumluluklar bulunmaktadır. Dördüncü basamakta ise, toplumdaki yaşam kalitesini yükseltmek üzere yerine getirilmesi gereken ve iyi bir kurumsal vatandaş olmayı gerektiren hayırseverlikle ilgili sorumluluklar bulunmaktadır (Carroll, 1991: 42).

Ekonomik sorumluluk; bir kurum veya işletmenin üzerine düşen ekonomik sorumlulukları yerine getirmeden diğer sorumluluklarını yerine getiremeyeceğini savunmaktadır. Bir kurum veya işletmenin var olmasının temel gayelerinden birisi mal veya hizmet üretmek suretiyle kâr elde edebilmektir. Kurum veya işletmeler, hedef müşteri kitlelerinin talep ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla mal veya hizmetlerin üretilmesini sağlamak durumundadırlar (Özalp vd., 2008: 73). Yasal sorumluluk; kurum veya işletmeler faaliyetlerine devam ederken, en temel seviyedeki etik değerlerin de içerisinde yer aldığı yasal düzenlemelerle uyumlu olma anlamına gelmektedir (İlic, 2010: 309). Bu düzenlemelerin içerisinde ahlak, süreç ve yapısal yasal düzenlemeler yer almaktadır (Özalp vd., 2008: 73). Etik (ahlaki) sorumluluk; kurum veya işletmelerin hedeflerini ve bu hedeflerine ulaşabilmek amacıyla tercih ettikleri yol ve metotların toplumun siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel refah düzeyine herhangi bir zarar vermeden uygulayıp uygulamadıklarını ele almaktadır (Yönet, 2005: 247). Ahlaki sorumluluk; kurum veya işletmelerin yasalar kapsamında bulunmayan fakat toplum tarafından benimsenen ahlaki değerler çerçevesinde uygun hareket edilmesini gerektirmektedir (Özdemir, 2009: 59). Hayırsever (gönüllü) sorumluluk; toplum tarafından kurum veya işletmelere yönelik olarak net bir mesaj verilmediği, etik sorumluluklar ile kıyaslandığında daha az beklentinin bulunduğu sorumlulukları ifade etmektedir. Bu konu daha çok kişisel değerlendirme ve seçime bırakılmış durumdadır. Bu roller bütünüyle gönüllülük esasına dayanmakta ve bunları üstlenme kararı kurum veya işletmelerin sosyal rolleri üstlenme isteklerine bağlı bulunmaktadır (Carroll, 1979: 500). Gönüllü sorumluluklar, arzu edilen ve ödüllendirilen faaliyetler olmalarına karşın, diğer üç sorumluluk boyutu ile kıyaslandığında daha az önemli olarak görülmektedir (Carroll, 1991: 42).

2. MUHASEBENİN SOSYAL SORUMLULUĞU KAVRAMI

Muhasebenin temel kavramlarından birisi durumundaki sosyal sorumluluk kavramı; muhasebenin fonksiyonunu yerine getirmesindeki sorumluluğunu ifade etmekte ve muhasebenin kapsam, anlam ve amacını yansıtmaktadır. Sosyal sorumluluk kavramı; muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesi ve mali tabloların düzenlenmesinde ve sunumunda; belirli kişiler ya da gruplara yönelik değil, toplumun bütününe çıkarlarının gözetilmesine yönelik olarak, dolayısı ile bilginin üretilmesinde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılmasının gerekli olduğu anlamına gelmektedir (Yükçü, 2014: 180).

Muhasebenin esasında olan sosyal sorumluluk kavramı, muhasebe fonksiyonun uygulandığı küçük veya büyük bütün işletmelerde bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki muhasebe fonksiyonu, işletmelerin kurumsal manada sosyal sorumlu olmalarının hem teşvikçisi hem de denetleyicisi durumundadır (Sevilengül, 2005: 23; Hacırüstemoğlu, 2009: 19).

Yaşanan finansal skandalların neticesinde bilginin değer kazanmaya başlamasıyla birlikte, işletmelerin tüm fonksiyonlarında olduğu gibi muhasebe fonksiyonunda da önemli değişiklikler oluşmuştur. İşletmelerin etkin bir yönetimi sağlayabilmeleri açısından belli ilkeler ve kurallar çerçevesinde hareket etmeleri ve faaliyetlerini de bu kurallara uygun olarak biçimlendirmeleri gerekmektedir. Bu yaklaşım, kurumsal yönetim anlayışını ortaya çıkaran temel unsur niteliği taşımaktadır (Dinç ve Abdioğlu, 2009: 158).

Muhasebedeki sosyal sorumluluk kavramı ile kurumsal sosyal sorumluluk olgusunun bir amaç birliğinin içerisinde bulduklarını söylemek mümkündür. Gerek muhasebenin sosyal sorumluluk kavramında gerekse kurumsal sosyal sorumlulukların odak noktasında, toplum ve toplumun içerisinde işletme ile ilgili çıkar grupları yer almaktadır. Toplumsal çıkarların her zaman işletmelerin çıkarlarının üstünde tutulması, yapılan işlemler ile ilgili olarak gerçeğe uygun beyanlar yapılması, raporlamanın temelini şeffaflık ve hesap verebilirlik anlayışının oluşturması her iki kavramın müşterek amacı olarak ifade edilebilir. Bir kurum veya işletmenin, kurumsal sosyal sorumlulukları bağlamında gerçekleştirmekte oldukları faaliyetlere ilişkin raporlamanın gerekliliği günümüz koşullarında kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Söz konusu raporlama faaliyetinin yapılabilmesi ise muhasebe sistemi aracılığı ile gerçekleştirilmektedir (Daştan ve Bellikli, 2015: 186; Doğan, 2018: 104). Muhasebenin sosyal

sorumluluğu muhasebe sürecindeki yalnızca belirli bir nokta ile sınırlı kalmayıp, muhasebe organizasyonunun gerek kurulması gerekse sunumu aşamasında özetle muhasebe sürecindeki tüm aşamalarda kendisini göstermektedir (Erol vd., 2010: 62).

Sosyal sorumluluk muhasebesi, işletmelerin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin bir neticesi olarak aynı zamanda, işletmelerin topluma karşı sorumluluklarının da bulunduğu bilincinden hareket ederek, raporlamanın kapsamı içerisine hem toplumu hem de tüm paydaşlarını da dahil etmiştir. Bundan dolayı işletmeler sürdürülebilirliklerini sağlamak istiyorlarsa, geleneksel muhasebe anlayışının yerine sosyal sorumlu muhasebe anlayışını benimsemeleri ve raporlamanın kapsamını da bu istikamette genişletmeleri gerekmektedir (Daştan ve Bellikli, 2015: 186).

Başlangıçta muhasebe, daha çok işletme sahiplerinin finansal varlık ve kaynaklarında ortaya çıkan değişimleri hesaplamaya dönük nicel bir yapıyla öne çıkmakta iken, gerek kurumsal sosyal sorumluluk gerekse kurumsal yönetimler gibi konuların etkisiyle birlikte artık muhasebe, işletmeyle ilgili çıkar grupları ile bu grupların beklentilerinde artışların olmasıyla beraber sosyal bir içeriğe ve daha analitik bir yapıya bürünmüştür. Muhasebe kavramının yapısı ve içerisinde ortaya çıkan bu gelişmelerin neticesinde, muhasebe eğitiminin de giderek artan bu ihtiyaçlara cevap verebilecek duruma gelmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Söz konusu gerekliliğin doğal bir neticesi olarak, muhasebe eğitimi esnasında sadece niceliksel değil aynı zamanda niteliksel eğitim araçlarından yararlanılması da zorunlu hale gelmiştir (Daştan ve Bellikli, 2015: 187-188).

3. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde katılımcıların KSS algılarını ölçmeye yönelik olan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir:

Özalp vd. (2008), İİBF öğrencilerinin KSS algılamaları üzerine yaptıkları çalışmada anket uygulamışlar ve İşletme bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyal sorumluluk algılamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, cinsiyet değişkenine bağlı olarak kız öğrencilerin KSS algılama düzeylerinin tüm bölümlerde erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Erol vd. (2010), yaptıkları çalışmada sosyal sorumluluk anlayışının işletmelerde algılanma düzeylerini belirlemek için anket uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda; araştırmaya katılan işletmeler tarafından sosyal sorumluluk anlayışının benimsendiği tespit edilmiştir. Bunun yanında, anket

kapsamında verilen yanıtlardan sosyal sorumluluk olgusunun işletmelerde yerleştiği de anlaşılabilir.

Hotamışlı vd. (2010), yaptıkları çalışmada Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF ile Eğitim Fakültesi (EF) öğrencilerinin KSS algılamalarına etki eden faktörlerden hangilerini daha fazla önemsediklerini belirlemek amacıyla anket uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda; özellikle iş tecrübesi değişkeni bağlamında tam zamanlı işte çalışan bireylerin daha yüksek düzeyde sorumluluk puanları aldığı görülmüştür. Bunun yanında, cinsiyet ile aktif bir biçimde kulüplerde görev alma değişkenleri bağlamında hem İİBF hem de EF'leri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Wong vd. (2010), yaptıkları çalışmada ABD, Hindistan ve Çin'de İşletme alanında yüksek lisans eğitimi yapan öğrencilerin KSS'ye yönelik bakış açılarının değerlendirilmesine yönelik olarak öğrencilere anket uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda; ABD'li ve Hintli öğrenciler açısından sosyal sorumluluğun ekonomik olmayan boyutlarının, Çinli öğrencilere kıyasla daha çok önem taşıdığı, Hintli öğrenciler tarafından gönüllü sorumluluklara daha çok önem verilirken, ABD'li öğrenciler tarafından yasal sorumluluklar konusuna daha çok önem verildiği tespit edilmiştir.

Akbaş vd. (2012), İşletme ve İktisat bölümleri bünyesinde öğrenim gören öğrencilerin KSS algılarını ölçmek için anket yaptıkları çalışmada, öğrenciler tarafından yasal sorumlulukların en önemli KSS unsuru olarak algılandığı ve bunun ardından sırası ile ekonomik sorumluluklar, etik sorumluluklar ve gönüllü sorumlulukların geldiği bulgusu elde edilmiştir. Bunun yanında, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere, sınıflarına ve meslek tercihleri (muhasabe mesleğini seçecekler ve seçmeyecekler) bağlamında KSS algıları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı, yalnızca cinsiyet değişkenine göre gönüllü sorumluluklar boyutunda anlamlı bir farklılığın bulunduğu belirlenmiştir.

Aslantaş Ateş ve Senal (2012) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışma kapsamında, Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde önlisans ve lisans düzeyinde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebenin sosyal sorumluluğu ile kurumsal sosyal sorumluluk kavramlarına bakış açılarının belirlenmesi amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda öğrencilere anket uygulanmıştır. Çalışmanın neticesinde; genel anlamda öğrencilerin hem kurumsal sosyal sorumlulukla ilgili hem de muhasebenin sosyal sorumluluğuyla ilgili olarak bilgiye sahip oldukları ve bu bilgilerin önlisans ve lisans düzeylerindeki eğitimler açısından herhangi bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Fitzpatrick (2013), çalışmasında İşletme bölümünde öğrenim gören öğrencilerin KSS algılarını ölçmeyi ve KSS algıları ile cinsiyet, iş deneyimi ve maneviyat arasında bulunan ilişkilerin incelenmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda ABD Suny Fredonia Üniversitesi'nde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilere anket uygulanmıştır. Çalışma neticesinde; kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha fazla KSS duyarlılığının bulunduğu, iş deneyimlerinin KSS algılarının biçimlenmesinde önem kazandığı ve maneviyatın KSS algı düzeylerine pozitif yönde etki ettiği tespit edilmiştir.

Bayraktar ve Güvenç (2014), çalışmalarında meslek yüksekokulu öğrencilerinin KSS algılarını belirlemek için Kocaeli Üniversitesi Kandıra Meslek Yüksekokulu bünyesinde eğitimlerini sürdüren öğrencilere anket uygulamışlardır. Çalışma neticesinde; öğrencilerdeki KSS algılarının yüksek olduğu ve cinsiyetin KSS algılaması üzerine etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Köroğlu ve Ersöz (2015), yaptıkları çalışmada Manisa ili Akhisar ilçesinde çalışan muhasebe meslek mensuplarının hizmet verdikleri işletmelerin KSS'sine yönelik algılamalarının belirlenmesi ve muhasebe meslek mensuplarının bakış açılarından KSS ile muhasebe arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla anket uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda; muhasebe meslek mensuplarının hizmet verdikleri işletmelerin KSS'nin en çok ekonomik boyutuna önem verdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, muhasebe meslek mensuplarına göre muhasebe fonksiyonunun en çok KSS'nin ekonomik boyutuna katkı sağlarken, en az katkının hayırseverlik boyutunda sağlandığı tespit edilmiştir. Yine, muhasebe meslek mensuplarının hizmet sundukları işletmelere yönelik KSS algılamalarında yaş ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Fatoki (2016) tarafından yapılmış olan çalışma kapsamında, İşletme bölümünde öğrenim gören öğrencilerin KSS algılarının belirlenmesi amacıyla, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki bir üniversitenin lisans düzeyindeki son sınıf öğrencilerine anket uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda; öğrenciler tarafından hissedar (klasik) yaklaşımdan ziyade paydaş yaklaşımının daha çok benimsenmekte olduğu ve kız öğrencilerin KSS duyarlılıklarının erkek öğrenciler ile kıyaslandığında daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Koçoğlu ve Saraç (2016), yaptıkları çalışmada turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin KSS algı düzeylerini tespit etmek için Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilere anket uygulamışlardır. Çalışmanın neticesinde; öğrencilerin KSS algılama düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir. Bunun yanında, öğrenciler tarafından turizm işletmelerinin yasal sorumluluk faaliyetlerine uygun hareket ettikleri,

ancak gönüllü sorumluluk faaliyetlerine nispeten önem vermedikleri şeklinde algılandığı saptanmıştır. Yine, öğrencilerdeki KSS algı düzeylerinin yaşa, sınıfa ve KSS konusunda sahip oldukları bilgiye göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anbar vd. (2017), yaptıkları çalışmada Uludağ Üniversitesi İİBF'nin İşletme, İktisat, Kamu Yönetimi ve Maliye bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin KSS algılarını belirlemek ve öğrencilerin KSS algı düzeyleri ile bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için öğrencilere anket uygulamışlardır. Çalışma neticesinde; öğrencilerdeki KSS algı düzeyleri yüksek olarak bulunmuş ve yasal sorumlulukların en önemli KSS boyutu şeklinde algılandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, yalnızca yaş değişkeniyle öğrencilerin KSS algı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilirken, diğer demografik değişkenler ile KSS algı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Koçoğlu ve Aksoy (2017), yaptıkları çalışmada KSS algısının demografik değişkenlere göre değişim gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla TR81 Düzey 2 bölgesi olarak isimlendirilen Zonguldak, Karabük ve Bartın illerindeki bir otomobil markası kullanıcılarına anket uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda; katılımcı bireylerin gelir durumu, eğitim durumu ve mesleklerine dayalı olarak KSS algılamalarının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu çerçevede, işletmelerin KSS faaliyetlerini gerçekleştirirken demografik değişkenlere de dikkat etmesinin KSS'nin daha olumlu olarak algılanmasını sağlayacağını belirtmişlerdir.

Ayhan ve Güneş (2018), yaptıkları çalışmada farklı kuşaklardaki kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri hakkındaki tutumların belirlenmesi amacıyla X ve Y kuşaklarıyla ilgili betimsel bir analiz gerçekleştirmişlerdir. Çalışma neticesinde; kişilerin KSS faaliyetlerine yönelik tutumlarında ait oldukları kuşakların belirgin bir etkisinin olmadığı ancak, cinsiyetin, eğitim seviyesinin, gelir düzeyinin ve yeni iletişim teknolojilerinin kullanım seviyelerinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Battal ve Duyen (2018), çalışmalarında Bayburt Üniversitesi İİBF öğrencileri, akademik ve idari personeli ile Vietnam'daki Can Tho Üniversitesi Ekonomi bölümü öğrencileri, akademik ve idari personelinin KSS algılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda; her iki ülkenin de KSS algılarının anlamlı, ancak zayıf olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, her iki ülkede de kadın bireylerin KSS algılarının erkek bireylere nazaran daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4. ÖĞRENCİLERİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK (KSS) ALGILARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF İşletme bölümünde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin KSS algılarını tespit etmek ve KSS algıları ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını araştırmaktır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Anket yönteminin uygulandığı bu araştırma ile İşletme bölümü öğrencilerinin KSS algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin KSS algılarının belirlenmesi amacıyla, Carroll (1991) tarafından KSS boyutlarının ortaya koyulması amacıyla önerilen ifadelerin oluşturduğu bir ölçekten yararlanılmıştır. Carroll (1979, 1991) tarafından KSS boyutları; ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü sorumluluklar olarak dörde ayrılmış ve her bir KSS boyutu ile ilgili olarak beş ifade verilmiştir. Dolayısı ile KSS algısının değerlendirilmesi için toplam 20 ifade vardır ve bu ifadeler Türkçe diline tercüme edilmiştir. Beşli Likert tipi ölçekten yararlanılmıştır. Söz konusu ölçekte; 1: Kesinlikle Katılmıyorum, ..., 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde puanlama yapılmıştır. Ölçeğin tamamı ve alt boyutları için güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Buna göre 20 maddeden oluşan ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha değeri 0,86; ekonomik sorumluluk boyutu için 0,81; yasal sorumluluk boyutu için 0,64; ahlaki (etik) sorumluluk boyutu için 0,81 ve gönüllü/hayırsever sorumluluk boyutu için 0,75 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı ve alt boyutları olan ekonomik sorumluluk, ahlaki (etik) sorumluluk ve gönüllü/hayırsever sorumluluk için Cronbach Alpha değerinin 0,70'den büyük olması, ölçeğin iyi derecede güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin diğer bir alt boyutu olan yasal sorumluluğun güvenilirliğinin ise kabul edilebilir derecede güvenilir olduğu görülmektedir (Kalaycı (Ed.), 2010: 405; Güriş ve Astar, 2015: 283).

Araştırmada ulaşılan verilerin analizi SPSS 22 paket programı ile yapılmıştır. Elde edilen bu verilerin değerlendirilmesinde ise tanımlayıcı istatistik yöntemler olarak frekans, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Ölçeğin boyutları noktasında alınan puanlar 1 ile 5 arasında değerlendirilmiştir. Dağılım aralığının hesaplanmasında ise “dağılım aralığı=en büyük değer-en küçük değer/derece sayısı” formülü uygulanmıştır. Elde edilen aralık değeri ise 4 puanlık genişliğe sahiptir. Beş

eşit parçaya bölünen bu genişlik de değerleri belirlenmiştir. Buna göre; 4.20-5.00 arası çok yüksek, 3.40-4.19 arası yüksek, 2.60-3.39 arası orta, 1.80-2.59 arası düşük ve 1.00-1.79 arası çok düşüktür (Sümbüloğlu, 1993: 9).

Normallik testleri birçok istatistiksel test için ön gerekliliktir. İstatistiksel birçok testin yapılabilmesi için dağılımlarının normal ya da normale yakın olması gerekmektedir (Kalaycı (Ed.), 2010: 54). İlgili literatürde, değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerine ilişkin sonuçların +1.5 ile -1.5 (Tabachnick ve Fidell, 2013), +2.0 ile -2.0 (George ve Mallery, 2010) arasında olması normal dağılım olarak kabul edilmektedir. Araştırmada elde edilen Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleri incelendiğinde verilerin normal dağıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle, birbirinden bağımsız gruplar arasındaki verilerin karşılaştırılmasında t-testi ve tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. Buna göre t-testi, iki bağımsız grup arasındaki niceliksel verilerin; tek yönlü Anova testi ise ikiden fazla bağımsız grup arasındaki niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılması esnasında kullanılmıştır.

4.3. Anakütle ve Örneklem

Araştırmanın ana kütle; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İİBF İşletme bölümünde aktif olarak öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleme basit tesadüfi örnekleme metoduna göre oluşturulurken, ana kütle içerisindeki öğrenci sayısı 82'dir; ana kütle temsil etmek üzere örnek büyüklük, bu sayı doğrultusunda aşağıdaki formülle hesaplanmıştır (Yamane, 1973: 133):

$$n = \frac{NP(1-P)Z^2}{(N-1)d^2 + P(1-P)Z^2}$$

Yukarıdaki formüldeki; N: Evren büyüklüğü, n: Örnek kütle büyüklüğü, (1-P) : Olayın gerçekleşmeme olasılığı, P: Olayın gerçekleşme olasılığı, Z : % (1- α) düzeyinde d: Hata payı, α : Önem düzeyi, Z test değerini göstermektedir. Ana kütle temsil edecek olan örnek büyüklüğü P=0,50 ve % 5 hata payı ile 68 olarak hesaplanmıştır. Analiz için dağıtılan anketlerden 71'i cevaplanmış ve 1 anketin hatalı doldurulmasından dolayı geriye kalan 70 anket değerlendirmeye alınmıştır. Bu sayı, örneklem büyüklüğü için yeterlidir.

4.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada; görüşlerine başvuru öğrencilerin anketteki sorulara verdiği cevaplarda samimi oldukları ve bu nedenle ankete verdikleri cevapların KSS ile ilgili algılarını yansıttığı varsayılmıştır.

4.5. Araştırmanın Sınırları

Araştırma, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileriyle sınırlıdır. Araştırmanın İşletme bölümü öğrencileriyle sınırlı tutulmasının nedeni, İİBF bünyesinde muhasebe derslerinin en yoğun olduğu bölüm olmasıdır. Araştırmanın birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine uygulanamamasının nedeni ise sayıca çok az olmalarıdır.

4.6. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Anketin ilk bölümünde katılımcılara yönelik “Demografik Bilgiler”, ikinci bölümünde “Kurumsal Sosyal Sorumluluk-(KSS)” ile ilgili algılarını tespit etmeye yönelik ifadeler (20 madde) bulunmaktadır. Söz konusu bölümde eğitim gören öğrencilerle yüz yüze görüşme yapılmış ve uygulanan anketin 70 tanesi analiz için elverişli bulunmuştur.

4.7. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Araştırmanın bu bölümünde, anket yöntemi ile elde edilen verilerin analizi neticesinde ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda çeşitli yorum ve açıklamalar yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	41	58,6
Erkek	29	41,4
Yaş		
20-22	41	58,6
23 ve Üzeri	29	41,4
Mezun Olunan Lise Türü		
Düz Lise	31	44,3
Anadolu Lisesi	23	32,9
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	10	14,3
Diğer Liseler	6	8,6
Sınıf		
3.sınıf	30	42,9
4.sınıf	40	57,1
Şimdiye Kadar Aldığınız Muhasebe Dersleri		

Genel Muhasebe	68	97,1
Maliyet Muhasebesi	69	98,6
Yönetim Muhasebesi	49	70,0
Mali Tablolar Analizi	30	42,9
Dönemsonu Muhasebe İşlemleri	61	87,1
Muhasebe Denetimi	37	52,9
Diğer	3	4,3
KSS Kavramı Hakkında Bilgi Sahibi Misiniz?		
Evet	50	71,4
Hayır	20	28,6
Aldığınız Muhasebe Derslerinde KSS Kavramı Hiç Geçti mi?		
Evet	21	30,0
Hayır	49	70,0

Tablo 1’de de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin 41’i (%58,6) kadın, 29’u (%41,4) erkektir. Öğrencilerin 41’i (%58,6) 20-22, 29’u (%41,4) 23 ve üzeri yaş aralığındadır. Öğrencilerin 31’i (%44,3) düz lise, 23’ü (%32,9) anadolu lisesi, 10’u (%14,3) mesleki ve teknik anadolu lisesi, 6’sı (%8,6) diğer liselerden mezundur. Öğrencilerin 30’u (%42,9) 3.sınıf, 40’ı (%57,1) 4.sınıfta öğrenim görmektedir. Şimdiye kadar aldıkları muhasebe dersleri sorulduğunda öğrencilerin 68’i (%97,1) genel muhasebe dersini aldığını, öğrencilerin 69’u (%98,6) maliyet muhasebesi dersini aldığını, öğrencilerin 49’u (%70,0) yönetim muhasebesi dersini aldığını, öğrencilerin 30’u (%42,9) mali tablolar analizi dersini aldığını, öğrencilerin 61’i (%87,1) dönem sonu muhasebe işlemleri dersi aldığını, öğrencilerin 37’si muhasebe denetimi dersini aldığını ve öğrencilerin 3’ü (%4,3) diğer muhasebe derslerini aldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilere KSS kavramı hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda, öğrencilerin 50’si (%71,4) bilgi sahibi olduğunu ve 20’si (%28,6) bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilere şimdiye kadar aldıkları muhasebe derslerinde KSS kavramı ile karşılaşma durumları sorulduğunda, öğrencilerin 21’i (%30,0) karşılaştığını, 49’u (%70,0) karşılaşmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin KSS algılarına yönelik puan ortalamaları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: KSS Algısı Puan Ortalamaları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Ekonomik Unsurlar	70	4,054	0,571	1,600	5,000
Yasal Unsurlar	70	4,091	0,425	3,000	5,000
Ahlaki Unsurlar	70	4,054	0,579	2,200	5,000
Gönüllü/Hayırsever Unsurlar	70	3,940	0,576	2,400	5,000
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı (Genel)	70	4,035	0,392	3,000	5,000

Tablo 2’de de görüldüğü üzere, öğrencilerin KSS’nin alt boyutlarından biri olan “Ekonomik Unsurlar” algıları ortalamasının yüksek düzeyde $4,054 \pm 0,571$ (Min=1.6; Maks=5), “Yasal Unsurlar” algıları ortalamasının yüksek düzeyde $4,091 \pm 0,425$ (Min=3; Maks=5), “Ahlaki Unsurlar” algıları ortalamasının yüksek düzeyde $4,054 \pm 0,579$ (Min=2.2; Maks=5), “Gönüllü/Hayırsever Unsurlar” algıları ortalamasının yüksek düzeyde $3,940 \pm 0,576$ (Min=2.4; Maks=5) ve “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı (Genel)” ortalamasının yüksek düzeyde $4,035 \pm 0,392$ (Min=3; Maks=5) olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin KSS algısı puanlarının demografik özelliklerine göre farklılaşma durumu Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: KSS Algısı Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşma Durumu

Demografik Özellikler	n	Ekonomik Unsurlar	Yasal Unsurlar	Ahlaki Unsurlar	Gönüllü ve Hayırsever Unsurlar	Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı (Genel)
Cinsiyet		Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS
Kadın	41	4,029±0,451	4,054±0,405	4,107±0,526	3,985±0,530	4,044±0,374
Erkek	29	4,090±0,714	4,145±0,453	3,979±0,649	3,876±0,640	4,022±0,424
t=		-0,434	-0,883	0,910	0,781	0,224
p=		0,666	0,380	0,366	0,437	0,823
Yaş		Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS
20-22	41	4,083±0,504	4,068±0,397	4,078±0,555	3,922±0,562	4,038±0,392
23 ve Üzeri	29	4,014±0,661	4,124±0,467	4,021±0,620	3,966±0,605	4,031±0,399
t=		0,497	-0,539	0,406	-0,310	0,071
p=		0,621	0,592	0,686	0,758	0,944
Mezun Olunan Lise Türü		Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS

101/ Fatma Temelli, “Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algıları: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF Örneği” (84-108)

Düz Lise	31	4,084±0,539	4,019±0,436	4,019±0,483	3,974±0,505	4,024±0,404
Anadolu Lisesi	23	4,000±0,703	4,096±0,395	4,113±0,518	3,887±0,611	4,024±0,341
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	10	4,080±0,444	4,240±0,460	3,940±0,919	4,000±0,712	4,065±0,476
Diğer Liseler	6	4,067±0,450	4,200±0,438	4,200±0,669	3,867±0,677	4,083±0,468
F=		0,101	0,830	0,363	0,164	0,061
p=		0,959	0,482	0,780	0,920	0,980
Sınıf		Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS
3.sınıf	30	4,080±0,435	4,067±0,342	4,040±0,593	3,993±0,532	4,045±0,320
4.sınıf	40	4,035±0,659	4,110±0,481	4,065±0,575	3,900±0,611	4,028±0,443
t=		0,324	-0,420	-0,178	0,668	0,183
p=		0,747	0,676	0,860	0,506	0,855
KSS Kavramı Hakkında Bilgi Sahipliği		Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS
Evet	50	4,128±0,473	4,056±0,392	3,996±0,562	3,888±0,564	4,017±0,368
Hayır	20	3,870±0,746	4,180±0,498	4,200±0,609	4,070±0,599	4,080±0,453
t=		1,733	-1,105	-1,340	-1,198	-0,604
p=		0,088	0,327	0,185	0,235	0,548
Muhasebe Derslerinde KSS Kavramı İle Karşılaşma Durumu		Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS	Ort ± SS
Evet	21	4,057±0,364	4,048±0,368	4,076±0,382	3,895±0,535	4,019±0,296
Hayır	49	4,053±0,643	4,110±0,449	4,045±0,648	3,959±0,597	4,042±0,430
t=		0,027	-0,562	0,206	-0,423	-0,221
p=		0,973	0,576	0,803	0,674	0,826

Tablo 3’de de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin KSS’nin alt boyutları olan; “ekonomik unsurlar”, “yasal unsurlar”, “ahlaki unsurlar”, “gönüllü ve hayırsever unsurlar” algısı ve “genel kurumsal sosyal sorumluluk” algısı puanları ile cinsiyetleri arasından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Yine, öğrencilerin “ekonomik unsurlar”, “yasal unsurlar”, “ahlaki unsurlar”, “gönüllü ve hayırsever unsurlar” algısı ve “genel kurumsal sosyal sorumluluk” algısı puanları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Yine, öğrencilerin “ekonomik unsurlar”, “yasal unsurlar”, “ahlaki unsurlar”, “gönüllü ve hayırsever unsurlar” algısı ve “genel kurumsal sosyal sorumluluk” algısı puanları ile mezun oldukları lise türü arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Yine, öğrencilerin “ekonomik unsurlar”, “yasal unsurlar”, “ahlaki unsurlar”, “gönüllü ve hayırsever unsurlar” algısı ve “genel

kurumsal sosyal sorumluluk” algısı puanları ile okudukları sınıf arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Yine, öğrencilerin “ekonomik unsurlar”, “yasal unsurlar”, “ahlaki unsurlar”, “gönüllü ve hayırsever unsurlar” algısı ve “genel kurumsal sosyal sorumluluk” algısı puanları ile KSS hakkında bilgi sahibi olma durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Son olarak, öğrencilerin “ekonomik unsurlar”, “yasal unsurlar”, “ahlaki unsurlar”, “gönüllü ve hayırsever unsurlar” algısı ve “genel kurumsal sosyal sorumluluk” algısı puanları ile şimdiye kadar aldıkları muhasebe derslerinde KSS kavramı ile karşılaşma durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

SONUÇ

İşletmelerin en temel amaçları varlıklarını sürdürülebilmek ve kârlarını maksimize etmektir. İşletmeler bu amaçlarını yerine getirmeye çalışırken, aynı zamanda toplumsal sorumluluklarının da farkında olmaları gerekmektedir. Toplumun çıkarlarını dikkate almayıp sadece kendi kârına odaklanan işletmeler, kısa dönemde kâr elde etseler bile uzun dönemde varlıklarını ve hayatlarını tehlikeye atmaktadırlar. İşletmelerin sadece kendi kârlarına odaklanmayıp aynı zamanda toplumun çıkarlarını da gözeten yaklaşım Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) olarak tanımlanmaktadır. KSS ile işletmeler hem kendi varlıklarını korumakta hem de toplum ve müşterileri tarafından olumlu bir imaja sahip olmaktadır.

KSS kavramının öneminin artmasıyla birlikte akademik literatürde, üniversite öğrencilerinin KSS algıları ve KSS algıları ile çeşitli demografik özellikleri arasında bulunan ilişkileri araştıran çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi’nde muhasebe eğitimi alan İİBF İşletme bölümü öğrencilerinin KSS algılarının ölçülmesi ve KSS algıları ile demografik özellikleri arasında anlamlı ilişkilerin olup olmadığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilere uygulanan anket vasıtasıyla veriler toplanmış ve analizleri yapılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre, genel anlamda öğrencilerin KSS algı düzeylerinin yüksek olduğu, öğrencilerin en fazla önem verdikleri KSS boyutunun yasal sorumluluklar olduğu, bunu sırasıyla ekonomik ve ahlaki sorumluluklar, sonrasında ise gönüllü/hayırsever sorumlulukların izlediği görülmüştür. Bu sonuçlar, özellikle, öğrencilerin işletme veya kurumların faaliyetlerini yasalara ve etik mevzuatlara uygun biçimde sürdürmelerini istediklerini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle öğrenciler, işletmelerin faaliyetlerini sürdürübilmesinde kâr elde etmelerinin yanında, öncelikle yasalara ve sonrasında etik kurallara uygun bir biçimde hareket etmeleri gerektiği algısı sergilemişlerdir.

Çalışmada öğrencilerin çoğunluğu KSS kavramı hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmesine rağmen ve yine çoğunluğu, muhasebe derslerinde KSS kavramı ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin aldıkları muhasebe derslerinde temel ve önemli bir konu başlığı olan sosyal sorumluluk kavramını KSS kavramından bağımsız bir konu olarak düşünmüş olabileceklerinden kaynaklanabilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin KSS algısı puanlarının demografik özelliklerine göre farklılaşma durumuna bakıldığında anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

Çalışmanın tek bir fakülte kapsamında ve İşletme bölümünde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılmış olması, bu çalışmadaki en önemli kısıt olarak görülmektedir. Dolayısı ile muhasebe eğitiminin verildiği farklı fakülteler bünyesinde öğrenim gören öğrencilere yönelik çalışmaların yapılması, fakülteler arasındaki farklılıkların da ortaya konmasına ve daha genellenebilir sonuçların ortaya çıkmasına olanak sağlayacaktır. Bu çalışmanın kapsamında sadece İşletme bölümü lisans öğrencileri yer almaktadır. Bu nedenle muhasebe eğitimi alan önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde öğrencilere yönelik daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılarak, eğitim düzeyinin KSS algısı üzerinde oluşturduğu etki üzerine incelemeler yapılabilir. Bahsedilen hususlar dikkate alınarak bundan sonra yapılacak çalışmaların ilgili literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak; geleceğin işletme sahibi, ortağı veya yöneticileri olacak, lisans düzeyinde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin, KSS kavramı hakkında bilgi sahibi olmaları ve bilinç kazanmaları, işletmelerinin KSS'yi uygulamaları bakımından önem kazanmaktadır. Öğrencilerin KSS konusu hakkında bilgi sahibi olmalarının KSS algı düzeylerini etkilediği düşünülmekle birlikte bu çalışmada böyle bir etki tespit edilememiştir. Bu etkinin tespit edilememesinde, çalışmanın kısıtlarının olması ve öğrencilerin KSS hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorusuna gerçekten bilinçli olarak cevap verip vermediğinin bilinmemesi etken olarak gösterilebilir. Yine, muhasebe eğitimi açısından bir değerlendirme yapılacak olursa çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin muhasebe eğitimi/muhasebe dersleri almalarının KSS algılamaları üzerinde herhangi bir etkisinin olduğu söylenememektedir. Ayrıca, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF İşletme bölümü ders müfredatı kapsamında “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” dersi ya da benzeri içeriklere sahip bir dersin olmaması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda İİBF’lerin ilgili bölümlerinde en azından müfredatta seçmeli bir ders olarak yer alması, geleceğin işletme sahipleri, ortakları ya da yöneticileri olacak öğrencilerin KSS hakkında bilgi sahibi olmalarına ve bilinçlenmelerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş,** Halil Emre, **Özsözgün Çalışkan,** Arzu ve **Esen,** Emel (2012), An Investigation on Turkish Business and Economics Students' Perceptions of Corporate Social Responsibility, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3, s.69-80.
- Alper,** Değer ve **Aydoğan,** Ebru (2018), Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Firma Performansına Etkisi: Türkiye Örneği, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(34), s.185-214.
- Anbar,** Adem, **Anbar,** Deniz ve **Çorak,** Sinem (2017), Üniversite Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılarının Ölçülmesi: Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(2), s.119-139.
- Aslantaş Ateş,** Burcu ve **Senal,** Serpil (2012), Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kapsamında Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu: Süleyman Demirel Üniversitesi'nde Bir Araştırma, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 16(1), s.71-85.
- Ayhan,** Ahmet ve **Güneş,** Selda Saral (2018), Farklı Kuşakların Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Yönelik Tutumları: X ve Y Kuşakları Üzerine Betimsel Bir Analiz, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 29, s.161-182.
- Battal,** Fetullah ve **Duyen,** Chau Thi Le (2018), Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı Üzerine Bir Çalışma: Türkiye ve Vietnam Örneği, *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, s.225-244.
- Bayraktar,** Tülin ve **Güvenç,** Dilay (2014), Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısını Belirleme Üzerine Bir Araştırma: Kandıra Meslek Yüksekokulu Örneği, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 5(2), s.40-50.
- Carroll,** Archie B. (1979), A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance, *Academy of Management Review*, 4(4), s.497-505.
- Carroll,** Archie B. (1991), The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders, *Business Horizons*, 34(4), s.39-48.
- Carroll,** Archie B. (1999), Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct, *Business and Society*, 38(3), s.268-295.

- Carroll**, Archie B. ve **Shabana**, Kareem, M. (2010), The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice, *International Journal of Management Reviews*, s.85-105.
- Carroll**, Archie B. (2015), Corporate Social Responsibility: The Centerpiece of competing and Complementary Frameworks, *Organizational Dynamics*, 44(2), s.87-96.
- Daştan**, Abdulkерim ve **Bellikli**, Uğur (2015), Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Muhasebe Etkileşimi: Türkiye’de Kurumsal Yönetim Endeksine Dâhil İşletmelerde Bir Araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1), s.177- 208.
- Davis**, Keith (1960), Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities?, *California Management Review*, 2(3), s.70-76.
- Diawara**, Karounga ve **Lavallee**, Sophie (2014), Corporate Social Responsibility (CSR) in the Ohada Law, *Journal of Business Law and Ethics*, 2(2), s.39-62.
- Dinç**, Engin ve **Abdioğlu**, Hasan (2009), İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), s.157-184.
- Doğan**, Saime (2018), Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), s.100-107.
- Erol**, Mikail, **Elagöz**, İsmail ve **Şahbaz**, Ahmet (2010), Sosyal Sorumluluk Anlayışının İşletmelerde Algılanma Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 46, s.58-65.
- Fatoki**, Olawale (2016), Gender and the Perception of Corporate Social Responsibility by University Students in South Africa, *Gender & Behaviour*, 14(3), s.7574-7588.
- Fitzpatrick**, Julie (2013), Business Students’ Perceptions of Corporate Social Responsibility, *College Student Journal*, 47(1), s.86-95.
- Frankental**, Peter (2001), Corporate Social Responsibility- a PR Invention?, *Corporate Communications: An International Journal*, 6(1), s.18-23.
- George**, Darren ve **Mallery**, Paul (2010), *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update*, Boston: Pearson.

- Ghoul**, Sadok El vd. (2011), Does Corporate Social Responsibility Affect the Cost of Capital?, *Journal of Banking&Finance*, (35), s.2388-2406.
- Gjolberg**, Maria (2009), The Origin of Corporate Social Responsibility: Global Forces or National Legacies?, *Socio-Economic Review*, 7(4), s.605-637.
- Güriş**, Selahattin ve **Astar**, Melek (2015), *Bilimsel Araştırmalarda SPSS İle İstatistik*, İstanbul: Der Yayınları.
- Hacırüstemoğlu**, Rüstem (2009), Muhasebede Uzmanlaşma, *Mali Çözüm Dergisi*, 93, s.17-28.
- Hennigfeld**, Judith, **Pohl**, Manfred ve **Tolhurst**, Nick (2006), *The ICCA Handbook on Corporate Social Responsibility*, West Sussex, England.: John Wiley & Sons Ltd.
- Hotamışlı**, Mustafa, **Çağ**, Aydan, **Menteşe**, Asuman ve **Yörük**, Emine (2010), Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bilinci: Afyon Kocatepe Üniversitesinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), s.280-299.
- İlic**, Derya Kelgökmen (2010), İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Literatür Taraması, *Ege Akademik Bakış*, 10(1), s.303-318.
- Kalaycı**, Şeref (Ed.) (2010), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayınları.
- Koçoğlu**, Cenk Murat ve **Saraç**, Ömer (2016), *Turizm Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı Düzeyleri: Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi Örneği*, ICPESS 2016, İstanbul.
- Koçoğlu**, Cenk Murat ve **Aksoy**, Ramazan (2017), Demografik Değişkenlerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bir Araştırma, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(1), s.89-116.
- Kotler**, Philip ve **Lee**, Nancy (2005), *Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause*, Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Köroğlu**, Çağrı ve **Ersöz**, Hüseyin Önlem (2015), Muhasebe Meslek Mensuplarının Bakış Açılarında Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Muhasebe İlişkisi, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(3), s.123-153.

Maignan, Isabelle ve **Ferrell**, O.C. (2000), Measuring Corporate Citizenship in Two Countries: The Case of the United States and France, *Journal of Business Ethics*, 23(3), s.283-297.

McWilliams, Abigail ve **Siegel**, Donald (2001), Corporate Social Responsibility: A Theory of the Firm Perspective, *Academy of Management Review*, 26(1), s.117-127.

McWilliams, Abigail, **Siegel**, Donald S. ve **Wright**, Patrick M. (2006), Corporate Social Responsibility: Strategic Implications, *Journal of Management Studies*, 43(1), s.1-18.

Özalp, İnan, **Tonus**, H. Zümrüt ve **Sarıkaya**, Muammer (2008), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılamaları Üzerine Bir Araştırma, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), s.69-84.

Özdemir, Hilal (2009), Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Marka İmajına Etkisi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), s.57-72.

Peltekoğlu, Filiz Balta (2007), *Halkla İlişkiler Nedir?*, İstanbul: Beta Yayınevi.

Sevilengül, Orhan (2005), *Genel Muhasebe*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Sümbüloğlu, Kadir (1993), *Biyostatistik*, Ankara: Özdemir Yayıncılık.

Tabachnick, Barbara G. ve **Fidell**, Linda S. (2013), *Using Multivariate Statistics*, London: Pearson Education.

Ural, Ebru Güzelcik (2006), *Stratejik Halkla İlişkiler Uygulamaları*, İstanbul: Birsen Yayınevi.

Varol, Aslı (2019), *Tüm Boyutlarıyla Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, İstanbul: Cinius Yayınları.

Wong, Alan, **Long**, Fu ve **Elankumaran**, S. (2010), Business Students' Perception of Corporate Social Responsibility: The United States, China, and India, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 17(5), s.299-310.

Yamane, Taro (1973), *Statistics: An Introductory Analysis*, New York: Harper & Row.

Yönet, Ender (2005), Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışında Son Dönemeç: Stratejik Sorumluluk, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), s.239-264.

Yükçü, Süleyman (2014), *Yeni TTK Uyumlu TMS ve UFRS Örneklı Genel Muhasebe*, İzmir: Altın Nokta Yayınevi.